

UDRUŽENJE HRVATSKO POGREBNO DRUŠTVO
SV. ANTO SARAJEVO

Udruženje Hrvatsko pogrebno društvo „Sv. Anto“ Sarajevo
ID_ 4200337380003 TELEFON_ +387 (0) 33 200-887
TELEFON_ +387 (0) 33 555-025 TEL/FAX_ +387 (0) 33 555-026
ADRESA_ Hamze Hume br. 4, 71000 Sarajevo, BiH
E-MAIL_ sv_anto@bih.net.ba WEB_ www.svanto-hpd.com
TRANSAKCIJSKI RAČUN_ 1549995000417565 POREZNI BROJ_ 01075669

Preuzeto sa: **SVJETLO RIJEČI broj: 332-2010**, <https://www.svjetloriječi.ba>

Autor: **Mirko Jozić**

NAŠA GROBLJA I MI

Povijest grobalja stoji u izravnoj vezi s poviješću samosvijesti čovjeka koji jedini od svih bića na Zemlji zna za svoj kraj, a ne zna kada će on nastupiti

Groblje se općenito opisuje kao uređeni prostor gdje se ukapaju mrtvi. Za groblje se također koriste pojmovi: posljednje počivalište, Božja njiva, nekropola. Groblja su najstariji spomenici civilizacije. Ljudi su već u ranom kamenom dobu počeli pokapati svoje mrtve, to pak znači da su prije izgradnje stalnih ljudskih nastambi već postojala stalna mjesta za ukapanje mrtvih. U visokim kulturama nastao je i kult mrtvih: na lijevoj obali Nila nisu izgrađene samo piramide nego također cijela groblja. Za većinu religija groblja su sveta mjesta pa se povreda grobalja, oskrnjavanje mrtvaca i grobova smatra teškim prekršajem i sankcionira zakonima. U interesu očuvanja javne higijene i zdravlja strogo je propisan i način i mjesto ukapanja mrtvih. Grci su svoje mrtve pokapali izvan gradskih zidina, kršćani su na početku – pod utjecajem Židova – običavali svoje mrtve ukapati u podzemne špilje, a ta praksa kulminira u vrijeme progonâ kada su rimske katacombe postale pravim gradom mrtvih. Kada su kršćani početkom četvrtog stoljeća dobili slobodu, svoje su mrtve najprije pokapali u predvorja crkava, a od 5. stoljeća oko crkava. Samo povlašteni (biskupi, opati, plemići i dobročinitelji) su se mogli i dalje pokapati unutar crkava, dok su nekrštena djeca dobila posebno mjesto uz groblja ("groblja anđela"), a samoubojice i smaknuti su pokapani izvan groblja. Epidemije kuge od 14. do 18. stoljeća bile su povodom da se groblja lociraju izvan naselja. Sa stvaranjem velikih gradova u devetnaestom stoljeću nastala su i velika gradska groblja, projektirana u skladu s visokim higijenskim, urbanističkim i estetskim zahtjevima. Velika gradska groblja su brižno planirani urbani areali. Osim specifičnosti arhitekture vremena po kojima se razlikuju, ta groblja imaju i zajedničke elemente: podjelu i oblikovanje terena, postavljanje staza, parceliranje grobnih mjesta, sadnju drveća i zelenila, infrastrukturu (ogradu, mrtvačnicu, kapelu, po potrebi i krematorij, upravnu zgradu, cvjećarnu, vodu i kanalizaciju, instalaciju za održavanje zelenila, WC). U neposrednoj blizini grobalja niču kamenorezačke radionice, rasadnici ukrasnog bilja, trgovine cvijeća i devocionalija. Groblja u velegradovima danas su prilagođena potrebama raznih religija i svjetonazora, imaju također poseban dio za potrebe vojske, a uz njih su najčešće uređene aleje, parkovi i parkirališta te ona dobivaju funkciju gradskih šetališta i mjesta meditacije. Unatoč najnovijoj tendenciji desakralizacije samog čina ispraćaja preminuloga, održavanja groba i groblja (namjesto klasičnog polaganja tijela u grob, jednostavno se stavlja pepeo pokojnika uz stabla u šumama) groblja su mjesta sjećanja, sabranosti i molitve. To se najviše očituje na Sve Svete i na Dušni dan. Posebnu vrstu grobalja predstavljaju vojnička groblja, počasna groblja i spomen-mjesta. Zbog velikih ratova i umiranja velikog broja vojnika u 20. Stoljeću nastaju diljem svijeta *vojnička groblja*. Na *Vojničkom groblju u Verdunu* položeni su u zajedničku kosturnicu ostaci od najmanje 130.000 vojnika. Američko vojničko groblje *Arlington* postalo je mjestom nacionalnog ponosa. *Počasna groblja* su rezervirana za predsjednike država, kraljeve, visokorangirane političare, ili druge nacionalne veličine kao što je to npr. počivalište u vanjskom zidu moskovskog Kremlja. *Spomen-mjesta* su grobnice

pune kostiju velikog broja nepoznatih žrtava (kao *Berlin-Plötzensee*). Ona čuvaju u živom sjećanju strahote koje su se dogodile u Drugom svjetskom ratu te predstavljaju trajnu opomenu čovječanstvu. U takva mjesta se također ubrajaju *Staljinovi logori* kao i *logori Crvenih Kmera* u Kambodži. Velike religije koje njeguju vjeru u zagrobni život – židovstvo, kršćanstvo i islam – stvorile su posebne oblike grobalja.

Židovsko groblje je uređeno počivalište na kojemu pokojni ostaju do sudnjeg dana te se grobovi ne mogu prekopavati. U nedostatku prostora može se, međutim, cijelo groblje prekriti novim slojem zemlje u koji se postavljaju novi grobovi. Postojeće nadgrobno kamenje se uvijek podiže na novu razinu zbog čega sa svakim novim slojem nastaje sve veća zgusnutost nadgrobnog kamenja. Neka židovska groblja imaju i po dvanaest slojeva.

Na islamskom groblju su svi grobovi okrenuti prema Meki. U platno zavijena tijela polažu se u zemlju gdje čekaju sudnji dan te se grobovi u islamu također ne mogu prekopati. Iznad glave se postavlja kamen koji može biti ukrašen ornamentima. U zonama dodira s drugim religijama, kao u Bosni, razvila se specifična grobna ornamentika

Kršćanstvo je u dijalogu s grčkom i rimskom kulturom kao i kulturama sjevernih naroda Europe razvilo diferenciranu sepulkralnu kulturu. Zato se izgled grobalja u pojedinim kršćanskim područjima značajno razlikuje. U *srednje- i istočnoeuropskom prostoru* groblja kršćana imaju karakter parkova s istaknutim zelenim površinama, a grobovi su ili pokriveni kamenim pločama ili su uređeni kao gredice s ukrasnim biljem. U *sjevernoeuropskom i angloameričkom prostoru* preferiraju se travnjaci, na kojima grobove označavaju položene ili uspravljene kamene ploče. Drveće je element oblikovanja grobalja. U *južnoj Europi* kao i u *Latinskoj Americi* dominira kamen pa se grobovi oblikuju kao kamene skulpture, a čempresi su neizostavni element grobljanskih aleja. U Španjolskoj i u Portugalu su vrlo česti zidovi u koje se ugrađuju pojedine grobnice. U nekim područjima Balkana grobnice se grade i uređuju kao prostori za stanovanje živih. U hinduizmu nema grobalja jer princip vječnog vraćanja istoga ne dopušta gradnju grobnica. Namjesto polaganja u grob, pepeo mrtvaca se prosipa u rijeku koja teče, a štovanje pokojnika je premješteno iz javne u privatnu sferu života. Zbog istaknute povijesne, arhitektonske i umjetničke vrijednosti neka groblja imaju status spomenika kulture. Grobovi velikana povijesti i kulture svakoga naroda predstavljaju nacionalne vrijednosti

Među najčuvenija groblja ubrajaju se: *Pčre Lachaise* u Parizu (projekt izradio A.-Th. Brongniart 1808. i na tome groblju počivaju mnogi ugledni ljudi), *Wiener Zentralfriedhof* (po broju ukopanih – oko tri miliona – najveće groblje u Europi za koje su 1870. projekt izradili K. Jonas te M. i A. Bluntschli), *Hamburg-Ohlsdorf* (po površini najveće groblje na svijetu koje je projektirao J. W. Cordes 1854), *Židovsko groblje* u Łódžu, (s oko 43.000 žrtava koncentracionog logora *Litzmannstadt* najveće židovsko groblje u Europi), *Brookwood Cemetery* u Londonu (ima preko 240.000 grobova, a projekt je izradio W. Tite 1852), Centralno zagrebačko groblje *Mirogoj* (jedno od najljepših grobalja u Europi otvoreno je 1876, a projekt je izradio H. Bollé), *Centralno pokopališće Žale* koje je projektirao J. Plečnik (1936) te *Nove Žale* M. Mušič (1988), *Gradsko groblje* u Varaždinu je otvoreno 1773, a sadašnji njegov oblik dao mu je H. Haller (1905-1947).

Povijest grobalja stoji u izravnoj vezi s poviješću samosvijesti čovjeka koji jedini od svih bića na Zemlji zna za svoj kraj, a ne zna kada će on nastupiti. Svijest o sigurnoj smrti i želja za neograničenim životom određuju čovjekovu sudbinu. Iako nema iskustva smrti – *ne zna što je on u smrti* – čovjek živi u odnosu prema smrti kao prema onomu što ga kao neizbježno dolazeće određuje. Nekoć su ljudi doživljavali smrt kao sastavni dio svakodnevnog života i pojedinca i zajednice. Za kršćane je ona zbog Kristova uskrsnuća značila *prijelaz, prolaz, vrata u puninu života*, no otkako ju je kult mladosti protjerao iz misaonog i djelatnog obzora, ona se u njemu nastanila kao "inverzna smrt" (Ph. Aričs). Iza kulta tijela i glamura mramornih grobova na čuvenim grobljima krije se strah od smrti: nijekanje smrti završava u "zanijekanoj smrti" (J. Mikuž). Unutar velike povijesti oblikovanja i naša groblja u Bosni traže svoje mjesto.

U vremenu od veličanstvenih nekropola sa stećcima do naših današnjih zbrkanih grobalja stvarala se u nas svijest preživljavanja i snalaženja koja ne uviđa opravdanost umjetničkog oblikovanja svijeta. Kada se promijeni ta svijest, promijenit će se i izgled naših grobalja.

